УДК 378.147.091.33:[364-322.17.022.1]

Сай Д. В.,
аспірант кафедри соціальної роботи та педагогіки
ЧДУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглядається питання моральних засад функціонування волонтерської діяльності та соціальної роботи. Зокрема подається огляд визначень поняття моральні цінності та його смислового наповнення у роботі соціального працівника, розглядаються та порівнюються принципи та моральні цінності соціальної роботи та волонтерської діяльності, окреслюється їх спільні риси. Подається перелік та розкривається основних моральних цінностей важливих для ефективної діяльності соціального працівника.

Ключові слова: *волонтерська діяльність, моральні цінності, соціальний працівник, толерантність, справедливість, відповідальність, повага, емпатія.*

Стрімкі трансформації у суспільному житті соціуму зумовлюють постійні та динамічні зміни у професійних вимогах до соціального працівника. Адже саме соціальний працівник повинен вчасно та ефективно реагувати на ті виклики, які ставить перед ним суспільство та допомагати тим громадянам, які внаслідок соціальних змін потрапили у скрутні життєві обставини. Професія соціального працівника безпосередньо пов'язана з допомогою різним категоріям людей у різноманітних ситуаціях, які мають свої погляди, світобачення та свою систему цінностей.

Постановка задачі. Запорукою успішної взаємодії соціального працівника з клієнтами та вирішення їх проблем напряму залежатиме від тієї системи моральних цінностей, які мають соціальні працівники. Освіта слугує тим засобом, який дозволяє виховувати та розвити професійні навички та моральні цінності, які потрібні у професійні діяльності соціального працівника. Проте обмеженість ресурсів, часу та застарілі підходи до навчання та виховання у системі освіти не дозволяють повністю вирішити проблему виховання моральних цінностей у майбутніх соціальних працівників. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання використання альтернативних та неформальних засобів виховання моральних цінностей. Одним із таких засобів виступає волонтерська діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій. Значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками приділялась розробці питання етичної складової соціальної роботи, серед них Г. Мєдвєдєва, Лесі К., Г. Ріккерт, Ф. Рімер, С. Бенкс та інші. Низка дослідників, такі як Л. Кудринська, О. Тополь, Дж. Вілсон, М. Музік, Д. Хаскі-Левенталь займались питаннями волонтерської діяльності та її основними характеристиками. Є. Азарова та К. Косова приділяли увагу психологічним аспектам волонтерської діяльності. Проблема функціонування та організації волонтерської діяльності у вищих навчальних закладах порушувалася такими вченими як Г. Бойко, З. Бондаренко, І. Звєрєва, Т. Лях, А. Капська. Однак питання моральних аспектів волонтерської діяльності та їх значення для майбутніх соціальних працівників висвітлено не повністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волонтерство є у кожному суспільстві та є частиною багатьох аспектів життя людей. Воно ініціює як зміни в житті громади, так і зміни в житті цілих націй. Волонтерство також є однією з головних засад для об'єднання, розвитку та миру. Про роль волонтерської діяльності на міжнародному рівні у вирішенні проблем людей свідчить багато дослідників та міжнародних організацій, зокрема зазначається і у Звіті Волонтерів ООН про стан волонтерства у світі [9]. Багато державних організацій у всьому світі використовують можливості волонтерства для реалізації своїх завдань.

В Україні волонтерська діяльність отримала визнання на державному рівні відносно нещодавно. Сьогодні її здійснення регламентують низка законів, а саме Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001), «Про соціальні послуги» (2003), а також власне «Про волонтерську діяльність» (2011), де волонтерська діяльність визначається як «добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги» [12].

Волонтерська діяльність, як і соціальна робота, має соціальне спрямування, тобто може бути спрямована на вирішення потреб та проблем як окремих осіб так і суспільства в цілому.

Надзвичайно важливим є той факт, що вони мають однакові засади функціонування, а саме: повагу до гідності кожної людини, толерантність, гуманність, відповідальність та конфіденційність. Участь особи у волонтерській діяльності – це вільний вибір особистості, який заснований на особистих мотивах та переконаннях, під час якої особа повинна виділити та спланувати час, який відводиться для волонтерської діяльності. Як зазначає Є. Зачиняєва, вона «повністю володіє структурою діяльності, яку здійснює з моменту усвідомлення мотивів і мети до отримання результату і здібності відкоригувати весь хід своїх дій на основі оцінки результату», тобто стає справжнім суб'єктом праці [13]. У зв'язку з цим, особа більш зацікавлена та задіяна у такому виді діяльності, що дозволяє створити умови для успішного розвитку її особистісних, професійних якостей та цінностей.

Особливо актуальною є спорідненість волонтерської діяльності та соціальної роботи у світлі того, що волонтерська діяльність може виховувати та розвивати моральні цінності, які є основними для функціонування соціального працівника. Існує багато визначень поняття «моральні цінності» у науковій літературі. Наприклад, М. Горлач визначає моральні цінності як «різні форми вираження моральних вимог: норми і принципи моралі, моральні ідеали, поняття добра, справедливості, честі, гідності, обов'язку, життя людини, її моральні якості, моральні характеристики вчинків, діяльності та стосунків тощо» [7, с. 807]. Ж. Бойко, у свою чергу, визначає їх як «суспільні установки, імперативи, цілі та проекти, які виражені у формі неформальних уявлень» [3, с. 42]. Цікавою є думка О. Вишневського, М. Кричфалушія та О. Помиткіна, які вбачають у моральних цінностях у психолого-педагогічному плані риси особистості людини, які регулюють її діяльність та поведінку [16]. Коли людина обирає певну цінність, на її основі вона формує свою поведінку та свої дії [20]. Визначення, яке є найбільш повним, на думку автора, є визначення Ю. Калиновського, згідно з яким моральні цінності – «це інтегральне утворення моральної свідомості, яке включає в себе моральні норми, оцінки, уявлення, поняття, принципи, ідеали, що тісно пов'язані з мотивами і потребами та забезпечує спрямованість свідомості особистості на досягнення вищих моральних цілей, які регулюють поведінку на основі добра і зла» [15].

Як слушно підкреслюється Д. Чедаком, етичні принципи суспільства відображаються у моральних цінностях особистості. Проте саме від останніх залежить успішність та ефективність соціального працівника як професіонала [28]. Адже формулювання цілей, визначення засобів їх досягнення, прийняття рішень соціальним працівником відбувається на основі вже сформованих цінностей, автоматично, після того як вони стали моральним обов'язком і почали регулюватись совістю або моральною свідомістю [2, с. 32-22; 15; 19]. Це підтверджується і в дослідженнях Фредеріка Рімера, який визначає три фактори, які впливають на прийняття рішень соціальними працівниками: технічний, емпіричний та етичний, де етичний фактор є провідним у силу його можливості надавати моральну оцінку діям, тобто оцінювати їх як добрі або погані) [31, с. 12-15; 32].

Щодо моральних цінностей соціального працівника, то Ерік Бленбергер зі шведської Асоціації випускників у галузі соціальних наук, управління кадрами і державного управління, економіки та соціальної роботи серед основних моральних цінностей соціальних працівників визначає наступні:

– чесніть;
– критична самооцінка;
– відповідальність;
– мужність / моральна мужність;
– відчуття справедливості;
– збалансовані судження;
– толерантність / широкий кругозір;
– емпатія / чутливість;
– повага, дружелюбність, рівність по відношенню до інших [27].

Реалізацій зазначених вище цінностей відбувається через ставлення та вчинки по відношенню до її оточуючих. У свою чергу С. Холостова вважає, найбільш важливими моральними цінностями особистості соціального працівника є наступні: гуманістична спрямованість особистості, особиста і соціальна відповідальність, доброта і справедливість, почуття власної гідності і повага гідності інших людей, готовність зрозуміти інших і прийти до них на допомогу [24]. Потрібно окреслити і позицію Т. Юшковець та Л. Нікіфорова, які надають дещо інший перелік цінностей, які є важливими для формування поведінки соціального працівника: чуйність, толерантність, справедливість, чесність та відкритість відіграють провідну роль [25]. Про таку моральну цінність, як людяність, говорить Н. Махова. Вона трактує її як сукупність людських якостей, що характеризуються чуйністю та гуманністю, та вміщують такі поняття як доброта, милосердя, співчуття, турбота, жалість, жаль, співчутливість, милосердя. Людяність являє собою єдність емоційно-чуттєвого і раціонально-теоретичного рівнів професійної моральної свідомості [18, с. 41].

Ще однією важливою класифікацією моральних цінностей соціального працівника та однією з найбільш відомих про яку потрібно згадати – це класифікація Тома Б'ючампа, яка була розроблена у середині 1970-х та опублікований у 1979 році Томом Б'ючампом та ще одним дослідником Джеймсом Чілдресом. До центральний цінностей цієї класифікації належать наступні: співчуття (compassion), проникливість (discernment), надійність (trustworthiness), моральна цілісність (integrity) та сумлінність (conscientiousness). Під поняттям «співчуття» поєднує в собі дві складових: бажання добробуту іншій особі та емоційна реакція глибокого співчуття, ніжності і дискомфорту, які виникають внаслідок нещастя або страждання іншої особи. Проникливість є здатністю особи приймати продумані та розсудливі рішення не

залежно від дій зовнішніх обставин, як наприклад, страху або персональної прихильності. Надійність (довіра) визначається як стала віра та довіра до моральних якостей та компетентності іншої особи, що особа буде діяти у відповідності до правильних мотивів та моральних норм. Моральна цілісність у вузькому розумінні означає вірність у дотриманні моральних норм, а у широкому – тверезість суджень, надійність, та об'єднання моральних норм характеру, що унеможливлює їх конфлікти. Людина вважається сумлінної, якщо, по вона мотивована робити те, що правильно, тому що це правильно; спробувала визначити що є правильно; має намір робити те, що правильно та прикладає потрібні зусилля, щоб це зробити [31, с. 31-32].

Таким чином, більшість дослідників серед провідних цінностей соціального працівника визначають наступні:

- толерантність;
- справедливість;
- відповідальність;
- повага;
- емпатія/співчуття.

Для того, щоб почала відбуватись взаємодія між соціальним працівником та клієнтом, потрібно встановити контакт. Як вже зазначалось, у процесі своєї професійної діяльності соціальний працівник змушений взаємодіяти з великою кількістю людей, які іноді можуть мати кардинально протилежний стиль життя та погляди. Саме тому, така цінність як толерантність є однією з найважливіших [4, с. 20]. У зв'язку з цим, С. Воднєва стверджує, що толерантність включає і вміння уникати та конструктивно і мирно вирішувати конфлікти, які можуть виникати у процесі діяльності соціального працівника з клієнтами та його оточення [5]. Сприйняття клієнта таким яким він є заважає утворенню оціночного судження про нього та створенню його стереотипного образу, що у свою чергу дозволить соціальному працівнику більш об'єктивно розуміти його стан та дій [11].

Поняття «толерантність» тісно пов'язано з поняттям «повага», адже толерантне ставлення уособлює повагу та розуміння різних форм самовираження та прояву індивідуальності людей, це констатується в Декларації принципів толерантності [29]. На важливій ролі толерантності та поваги у діяльності соціальних працівників наголошується в Етичному кодексу спеціалістів із соціальної роботи України та у Міжнародній декларації етичних принципів соціальної роботи [10, с. 67-75; 11]. Питання реалізації поваги у діяльності соціального працівника висвітлюється О. Радченко, який стверджує, що відповідальне використання інформації соціальним працівником, пов'язаної з клієнтом, конфіденційність, урахування інтересів та побажань клієнта, залучення його до вирішення власних проблем, повага до його права на самовизначення та прийняття самостійних рішень є засобами реалізації поваги [23]. Принцип справедливості реалізується через прагнення зрозуміти клієнта, надання рівних можливостей для його самореалізації, вироблення стратегії вирішення його проблем, інформування його про наявні можливості, надання неупередженої допомоги та необхідних соціальних послуг незалежно від прихильності до клієнта, його проблем та ситуації [17; 23]. Відповідальність соціального працівника перед клієнтом, колегами, суспільством та державою є наступною важливою цінністю, вона визначається як «відповідність поведінки особистості соціально-нормативним вимогам, її обов'язкам, підлеглість поведінки особистості соціальному контролю; необхідність виконання об'єктивних вимог суспільства до особистості та особистості до суспільства» [20]. Відповідальність залежить як суспільного розуміння поняття відповідальність, адже у процесі історичного розвитку суспільство формує свій певний рівень поведінки, яка вважається відповідальною, так і від суб'єктивних можливостей особи, чия поведінка буде порівнюватись з цим рівнем. Емпатія по відношенню до клієнта є наступного головною моральною цінністю. Вона визначаться як здатність емоційно відгукуватися на переживання клієнта та як «акт сприйняття, розуміння, переживання, і відповіді на емоційний стан та ідеї іншої людини» [22; 26, с. 141]. Доведено, що клієнти, які відчувають емпатію мають кращі результати у вирішенні своїх проблем. Без розуміння почуттів клієнта соціальний працівник може надавати допомогу, яка насправді буде мати негативні наслідки. Здатність співпереживати допомагає легше узгодити дії з клієнтами та колегами, які можуть мати протилежні думки щодо подій та потрібних дій.

Волонтерські діяльність впливає на розвиток особистісних цінностей та характеристик осіб, яку беруть у неї участь. На такі особистісні характеристики, як: впевненість у собі, емпатія, соціальна сміливість, безконфліктність, толерантність, високий рівень самоконтролю, відповідальність, креативність, здатність до самовдосконалення, високий рівень само актуалізації вказує у своїй роботі Є. Азарова [1]. Волонтерська діяльність створює можливості як для самопізнання, так і для професійного самовизначення студентів-волонтерів, дозволяє їм самореалізуватися та розвити свої професійні навички за межами освітнього закладу. Є. Зачиняєва підкреслює, що в такий спосіб формується уявлення про себе як професіонала, а також такі характеристики як самоповага, самоприйняття, досягнута професійна ідентичність [6; 13].

У дослідженні Дж. Фратера, К. Пападакіса та Т. Гріфіна стверджується про вплив волонтерської діяльності на особистісні характеристики студентів, зокрема студенти, які займаються волонтерською діяльністю мають вищі моральні стандарти, більш високу самооцінку та є більш емпатичними та емоційно стабільними, ніж студенти не волонтери [30]. Схожі зміни відзначає і Є. Азарова, а саме волонтерська діяльність призводить до позитивної зміни комунікативної свідомості і комунікативних умінь студентів, розвиває емпатію, творчий

потенціал, а також направляє соціальна активність молоді на зміну і перетворення навколишньої дійсності. Окрім того, волонтерство сприяє позитивним змінам у моральному і соціальному розвитку особистості [1].

Слід зазначити, що волонтерська діяльність створює умови для студентів-волонтерів безпосередньо долучитись до вирішення проблем осіб, які потребують допомоги або опинились у скрутних життєвих обставинах. Це у свою чергу дозволяє студентам відчути співчуття, емпатію та повагу до таких осіб. Подібні обставини волонтерської діяльності дозволяють отримати знання про людей, з якими у них може бути мало спільного, що сприятиме більш ефективній розробці стратегій допомоги останнім. Волонтерська діяльність дозволяє студентам відчути себе особистістю, яка може змінити навколишню дійсність. Вона також спонукає до переосмислення моральних та матеріальних цінностей, особливо тих, які пов'язані з людським життям [8].

Висновки. Отже, волонтерська діяльність та соціальна робота ґрунтуються на однакових моральних принципах. Окрім цього, волонтерська діяльність пов'язана з вихованням та розвитком основоположних моральних цінностей соціальних працівників таких як повага, толерантність, емпатія, відповідальність та справедливість, що дозволяє їй виступати додатковим та альтернативним засобом виховання моральних цінностей майбутніх соціальних працівників. Процес виховання та реалізації цінностей відбувається під час практичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Е. С. Психологические детерминанты и эффекты добровольческой деятельности : дисс. … канд. психол. наук : 19.00.01 / Е. С. Азарова. – Кемерово. – 2008. – 192 с.
2. Білозерська С. І. Ціннісні орієнтації як складова моральної свідомості особистості / С. І. Білозерська // Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. – К., 2010. – Т. XII. – Ч. 3. – С. 29–36.
3. Бойко Ж. В. Этические основы социальной работы : [учеб. пособие] / Ж. В. Бойко. – Хабаровск : Изд-во ДВГУПС, 2012. – 94 с.
4. Владыко О. М. Влияние образовательной среды на формирование толерантности у будущих социальных работников / О. М. Владыко, А. Д. Шматко // Человек и образование. – 2010. – № 4 (25). – С. 97–103.
5. Воднева С. Н. Формирование толерантности студентов как педагогическая проблема [Электронный ресурс] / С. Н. Воднева // Вестник Псковского государственного университета, 2014. – № 4. – С. 149–154. – Режим доступа : http://pskgu.ru/projects/pgu/storage/wg6110/wgpgu_04.html.
6. Герасимова В. Д. Волонтёрство как фактор развития социальной компетенции студентов вуза. Материалы конференции. Успехи современного естествознания / В. Д. Герасимова, И. В. Кузьменко. – № 10. – 2013. – С. 174-175.
7. Горлач М. І. Основи філософських знань / М. І. Горлач, В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. П. Требін та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 1028.
8. Гридина В. В. Студенческое волонтерское движение как один из подходов к решению воспитательных задач в современном вузе / В. В. Гридина, Н. С. Макарова // Основные проблемы и направления воспитательной работы в современном вузе. Тезисы докладов Всероссийской научно-практической конференции [Электронный ресурс] / Алтайский государственный технический университет им. И.И. Ползунова, 2010. – С. 74–75. – Режим доступу : http://elib.altstu.ru/elib/php5/disser/conferenc/2010/02/.
9. Добровольчество должно стать неотъемлемой частью нового консенсуса о развитии. Пресс-релиз (Резюме) // Отчет о состоянии добровольчества в мире / [Электронный ресурс] Добровольцы ООН 2011. – 2011. – С. 1–4. – Режим доступа : http://www.unv.org/news-resources/resources/on-volunteerism.html.
10. Етика соціальної роботи: принципи і стандарти, ухвалено Міжнародною федерацією соціальних працівників (МФСП) Коломбо, Шрі Ланка, 6-8 липня 1994 р. / Переклад з англ. Н. Білоус // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – № 4 (8). – С. 67–75.
11. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України // Соціальна політика і соціальна робота. – 2003. – № 1.
12. Закон України «Про волонтерську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – С. 435
13. Зачиняева Е. Ф. Профессионально-ориентированное волонтерство как средство развития профессиональной идентичности будущих специалистов. Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 3(6). – С. 134–137.
14. Ільченко О. Значення понять «мораль» і «цінність» для формування професійної особистості журналіста [Електронний ресурс] / О. Ільченко // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. – 2006. – № 27. Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk27/Statti27_Ilchenko.htm.
15. Калиновський Ю. Ю. Моральна свідомість як детермінанта буття правового суспільства / Ю. Ю. Калиновський // Гілея: наук. вісн. – К., 2013. – Вип. 71. – 426–431с.
16. Кричфалушій М. В. Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів / М. В. Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – № 3 (7). – С. 27–31.
17. Лыгина М. А. Принцип справедливости как аксиологический приоритет социальной работы // Известия РГПУ им. А. И. Герцена,. 2010. – №137. – С. 151–162.
18. Махова Н. П. Этика / Н. П. Махова. – Омск : Изд-во ОмГТУ, 2004. – 60 с.
19. Медведева Г. П. Этика социальной работы : [учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений] / Г. П. Медведева. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 208 с.
20. Понятійно-термінологічний словник соціальної роботи: Уклад. І. В. Козубовська, І. І. Мигович, В. В. Сагарда та ін. / За ред. І. В. Козубовської, І. І. Миговича. – Ужгород, 2001. – 152 с.

21. Радченко О. Е. Толерантность как императив профессиональной деятельности специалиста по социальной работе / О. Е. Радченко // Социальная работа в России: образование и практика: сб. науч. тр. / под ред. проф. Н. А. Грика. – Томск : Томск. гос. ун-т систем упр. радиоэлектроники, 2009. – С. 83–88.
22. Словник-довідник соціального працівника / За ред. Кизименко Л.Д., Бєдна Л. М. Львів : Видавництво Дослідницького Центру Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс], 2000. – 68 с. – Режим доступу : http://ipp.lp.edu.ua/Library/004/004.html#f.
23. Тополь О. В. Гуманістична спрямованість підготовки соціальних працівників: морально-етичні проблеми: матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта» [Електронний ресурс]. Вінницький. нац. тех. ун., 2008. – Режим доступу : http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Topol.php.
24. Холостова Е. И. Профессионализм в социальной работе : [учебное пособие] / Е. И. Холостова. – М., 2006. – 236 с.
25. Юшковець Т. М. Етичні цінності професійної діяльності соціальних працівників. [Електронний ресурс]. Конференция: «Образование и наука без границ» – 2011. Философия. – Publishing house Education and Science s.r.o., 2011. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Philosophia.htm.
26. Barker R. L. The Social Work Dictionary (Fifth ed.). Washington, DC: NASW Press., 2003. – 493 p.
27. Blennberger E. Ethics in Social Work. An ethical code for social work professions. The Swedish Association of Graduates in Social Science, Personnel and Public Administration, Economics and Social Work. Akademikerfцrbundet SSR. Stockholm., 2006 – 16 p.
28. Chechak D. Social Work as a Value-Based Profession: Value Conflicts and Implications for Practitioners' Self-Concepts. Memorial University of Newfoundland. – 2011. – 13 p.
29. Declaration of Principles on Tolerance (16 November 1995). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13175&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
30. Papadakis K. Understanding volunteers' motivations / K. Papadakis, T. Griffin, J. Frater // Proceedings of the 2004 Northeastern Recreation Research Symposium. Gen. Tech. Rep. NE-326 – P. 321-326.
31. Reamer F. Social Work Values and Ethics, Third Edition. Columbia University Press; 3rd edition, 2006. – 256 p.
32. Spano, R. & Koenig, T. (2007). What is sacred when personal and professional values collide? [Електронний ресурс] Journal of Social Work Values and Ethics, 4(3). – Режим доступу : http://www.jswvearchives.com/content/view/69/54/.

Сай Д. В.,
ЧГУ им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

МОРАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

В статье рассматривается вопрос моральных принципов функционирования волонтерской деятельности и социальной работы. В частности дается обзор определений понятия моральные ценности и его смыслового наполнения в работе социального работника, рассматриваются и сравниваются принципы и моральные ценности социальной работы и волонтерской деятельности, определяется их общие черты. Дается перечень и раскрывается основные моральные ценности важные для эффективной деятельности социального работника.

Ключевые слова: *волонтерская деятельность, нравственные ценности, социальный работник, толерантность, справедливость, ответственность, уважение, эмпатия.*

Say D.,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine

MORAL ASPECTS OF VOLUNTEERING OF THE FUTURE SOCIAL WORKERS

The article highlights moral principles of functioning of volunteering and social work. In particular, an overview of the definitions of moral values and their meaning in the context of social work is provided the principles and values of social work and volunteer activities are explained and compared, their common features are determined. The list of basic moral values important for the effective functioning of the social worker is provided.

Key words: *volunteering, moral values, social worker, tolerance, fairness, responsibility, respect, empathy.*

Рецензенти: ***Коваль Г. В.,*** д. держ. упр., в. о. професора;
Костева Т. Б., к. пед. н., доцент.

© Сай Д. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 26.10.2014 р.